

Υπηρεσία Τύπου και
Πληροφόρησης

Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης
ΑΝΑΚΟΙΝΩΘΕΝ ΤΥΠΟΥ αριθ. 69/18

Λουξεμβούργο, 29 Μαΐου 2018

Απόφαση στην υπόθεση C-426/16
Liga van Moskeeën en Islamitische Organisaties Provincie Antwerpen VZW
κ.λπ. κατά Vlaams Gewest

Το Δικαστήριο επιβεβαιώνει ότι οι λατρευτικού τύπου σφαγές ζώων χωρίς αναισθητοποίηση μπορούν να τελούνται μόνο εντός εγκεκριμένου σφαγείου

Η υποχρέωση αυτή δεν συνιστά προσβολή της θρησκευτικής ελευθερίας δεδομένου ότι αποβλέπει αποκλειστικώς στην οργάνωση και την οριοθέτηση της ελεύθερης τελέσεως των λατρευτικού τύπου σφαγών, λαμβάνοντας υπόψη τους βασικούς κανόνες για τη διασφάλιση της καλής μεταχείρισης των ζώων και την προστασία της υγείας των καταναλωτών ζωικού κρέατος

Η μουσουλμανική γιορτή της θυσίας εορτάζεται κάθε χρόνο επί τρεις ημέρες. Πολλοί θρησκευόμενοι μουσουλμάνοι θεωρούν ότι είναι θρησκευτικό τους καθήκον να σφάξουν ή να αναθέσουν σε τρίτον να σφάξει, κατά προτίμηση την πρώτη ημέρα της γιορτής αυτής, ζώο του οποίου το κρέας στη συνέχεια καταναλώνεται από την οικογένεια και μοιράζεται στους απόρους, τους γείτονες και τα μέλη της ευρύτερης οικογένειας. Η πλειονότητα της μουσουλμανικής κοινότητας του Βελγίου, όπως εκφράζεται από το θεολογικό συμβούλιο που λειτουργεί εντός της εκτελεστικής οργανώσεως των μουσουλμάνων, συμφωνεί ότι αυτού του τύπου η σφαγή πρέπει να τελείται χωρίς προηγούμενη αναισθητοποίηση των ζώων και με τήρηση των λοιπών επιταγών του σχετικού θρησκευτικού τυπικού.

Από το 1998 και εφεξής, η βελγική νομοθεσία όριζε ότι οι σφαγές που προβλέπονται από λατρευτικούς τύπους επιτρεπόταν να τελούνται μόνον σε εγκεκριμένα ή προσωρινά σφαγεία. Ως εκ τούτου, ο αρμόδιος υπουργός ενέκρινε κάθε χρόνο προσωρινούς χώρους σφαγής οι οποίοι, μαζί με τα εγκεκριμένα σφαγεία, καθιστούσαν δυνατή την τέλεση λατρευτικού τύπου σφαγών κατά τη μουσουλμανική γιορτή της θυσίας, καλύπτοντας κατ' αυτόν τον τρόπο την ανεπαρκή δυναμικότητα των εγκεκριμένων σφαγείων, η οποία οφειλόταν στην αυξημένη ζήτηση κατά τη διάρκεια της συγκεκριμένης περιόδου.

Το 2014, ο αρμόδιος για την καλή διαβίωση των ζώων υπουργός της Περιφέρειας της Φλάνδρας ανακοίνωσε ότι δεν θα χορηγούσε πλέον εγκρίσεις σε προσωρινούς χώρους σφαγής με την αιτιολογία ότι οι εγκρίσεις αυτές είναι αντίθετες στην ευρωπαϊκή νομοθεσία, ιδίως στις διατάξεις του κανονισμού της Ένωσης για την προστασία των ζώων κατά τη θανάτωσή τους¹. Από το 2015 και εφεξής προβλέφθηκε ότι όλες οι σφαγές ζώων χωρίς αναισθητοποίηση, συμπεριλαμβανομένων των λατρευτικού τύπου σφαγών που τελούνται στο πλαίσιο της γιορτής της θυσίας, πρέπει να πραγματοποιούνται αποκλειστικώς σε εγκεκριμένα σφαγεία. Διάφορες μουσουλμανικές ενώσεις και συντονιστικές οργανώσεις τεμενών προσέφυγαν κατά της Περιφέρειας της Φλάνδρας το 2016. Το *Nederlandstalige rechtbank van eerste aanleg te Brussel* (ολλανδόφωνο πρωτοδικείο Βρυξελλών), ενώπιον του οποίου εκκρεμεί η διαφορά, υπέβαλε στο Δικαστήριο προδικαστικό ερώτημα ως προς το κύρος ορισμένων διατάξεων του επίμαχου κανονισμού² υπό το πρίσμα ιδίως της θρησκευτικής ελευθερίας³.

Με τη σημερινή απόφασή του, το Δικαστήριο διευκρινίζει καταρχάς ότι η λατρευτική σφαγή εμπίπτει όντως στην έννοια «λατρευτικός τύπος», όπως ορίζεται με τον ως άνω κανονισμό. Ως εκ τούτου, εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής της θρησκευτικής ελευθερίας την οποία κατοχυρώνει ο

¹ Κανονισμός 1099/2009 του Συμβουλίου, της 24ης Σεπτεμβρίου 2009, για την προστασία των ζώων κατά τη θανάτωσή τους (ΕΕ 2009, L 303, σ. 1).

² Πρόκειται για το άρθρο 4, παράγραφος 4, σε συνδυασμό με το άρθρο 2, στοιχείο ια', του κανονισμού 1099/2009.

³ Άρθρο 10 του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης και άρθρο 9 της Ευρωπαϊκής Συμβάσεως για την Προάσπιση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και των Θεμελιωδών Ελευθεριών.

Χάρτης των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Η ύπαρξη τυχόν διαφορετικών θεολογικών απόψεων επί του ζητήματος αυτού δεν μπορεί, αφ' εαυτής, να αναιρέσει τον χαρακτηρισμό της σφαγής αυτής ως τελούμενης «στο πλαίσιο λατρευτικών τύπων».

Περαιτέρω, το Δικαστήριο εξετάζει αν ο επίμαχος κανονισμός συνεπάγεται ή όχι περιορισμό του δικαιώματος στη θρησκευτική ελευθερία. Υπενθυμίζει ότι εντός της Ένωσης ισχύει η γενική αρχή ότι τα ζώα θανατώνονται μόνο μετά από αναισθητοποίηση. Κατ' εξαίρεση, επιτρέπεται η τέλεση λατρευτικού τύπου σφαγής χωρίς προηγούμενη αναισθητοποίηση, εφόσον η σφαγή αυτή πραγματοποιείται εντός σφαγείου εγκεκριμένου από τις αρμόδιες εθνικές αρχές και ανταποκρινόμενου στις σχετικές με την κατασκευή, τη διαρρύθμιση και τον εξοπλισμό τεχνικές απαιτήσεις (οι οποίες καθορίζονται με άλλον κανονισμό της Ένωσης⁴).

Το Δικαστήριο διευκρινίζει ότι η παρέκκλιση αυτή ουδόλως συνεπάγεται απαγόρευση τελέσεως της λατρευτικού τύπου σφαγής εντός της Ένωσης, αλλά, αντιθέτως, συγκεκριμενοποιεί τη θετική δέσμευση του νομοθέτη της Ένωσης να επιτρέψει την πρακτική της σφαγής ζώων χωρίς προηγούμενη αναισθητοποίηση, ώστε να διασφαλιστεί ο αποτελεσματικός σεβασμός της θρησκευτικής ελευθερίας, ιδίως των θρησκευόμενων μουσουλμάνων, κατά τη διάρκεια της γιορτής της θυσίας.

Επομένως, η υποχρέωση τελέσεως της λατρευτικού τύπου σφαγής εντός εγκεκριμένου σφαγείου αποβλέπει απλώς στην οργάνωση και την οριοθέτηση, από τεχνικής απόψεως, της ελεύθερης τελέσεως της σφαγής ζώων χωρίς προηγούμενη αναισθητοποίηση για θρησκευτικούς σκοπούς. Η ως άνω τεχνική οριοθέτηση δεν είναι, αυτή καθαυτήν, ικανή να έχει ως αποτέλεσμα τον περιορισμό του δικαιώματος των θρησκευόμενων μουσουλμάνων στη θρησκευτική ελευθερία.

Πράγματι, η λατρευτικού τύπου σφαγή υπόκειται στις ίδιες τεχνικές προϋποθέσεις με εκείνες που ισχύουν, καταρχήν, για οποιαδήποτε σφαγή ζώων που τελείται στο εσωτερικό της Ένωσης, ανεξαρτήτως της εφαρμοζόμενης μεθόδου.

Επιπλέον, ο νομοθέτης της Ένωσης συμβίβασε τον σεβασμό των ιδιαίτερων μεθόδων σφαγής που προβλέπονται από λατρευτικούς τύπους με την τήρηση των βασικών κανόνων που καθορίζονται με τους κανονισμούς της Ένωσης για τη διασφάλιση της καλής μεταχείρισεως των ζώων κατά τη θανάτωσή τους καθώς και με την προστασία της υγείας των καταναλωτών ζωικού κρέατος.

Τέλος, το Δικαστήριο εξετάζει τις εκτιμήσεις κατά τις οποίες τα εγκεκριμένα σφαγεία που βρίσκονται εντός των εδαφικών ορίων της Περιφέρειας της Φλάνδρας και πληρούν τις απαιτήσεις του εφαρμοστέου κανονισμού δεν παρέχουν επαρκή δυναμικότητα σφαγής που να ανταποκρίνεται στην αυξημένη ζήτηση για κρέας χαλάλ η οποία παρατηρείται κατά τη διάρκεια της γιορτής της θυσίας.

Το Δικαστήριο υπενθυμίζει συναφώς ότι το κύρος μιας πράξεως της Ένωσης πρέπει να εξετάζεται σε συνάρτηση με τα πραγματικά και νομικά στοιχεία που υφίσταντο κατά την ημερομηνία κατά την οποία εκδόθηκε η πράξη αυτή και δεν μπορεί να εξαρτάται από τις ιδιάζουσες περιστάσεις μιας συγκεκριμένης περιπτώσεως. Εν προκειμένω, ο προβληματισμός του βελγικού δικαστηρίου αφορά περιορισμένο μόνο αριθμό δήμων της Περιφέρειας της Φλάνδρας. Επομένως, ο προβληματισμός αυτός δεν μπορεί να θεωρηθεί ως εγγενώς συνδεδεμένος με την εφαρμογή, σε ολόκληρη την Ένωση, ορισμένου κανόνα δικαίου. Ένα περιστασιακό ζήτημα δυναμικότητας σφαγής εντός των εδαφικών ορίων συγκεκριμένης περιοχής κράτους μέλους, λόγω της αυξημένης ζήτησεως για λατρευτικού τύπου σφαγής κατά το περιορισμένο χρονικό διάστημα της γιορτής της θυσίας, είναι απόρροια της συνδρομής περιστάσεων εντοπιζόμενων στο εσωτερικό ενός μόνον κράτους μέλους, οι οποίες δεν μπορούν να επηρεάσουν το κύρος του επίμαχου κανονισμού.

⁴ Κανονισμός (ΕΚ) 853/2004 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 29ης Απριλίου 2004, για τον καθορισμό ειδικών κανόνων υγιεινής για τα τρόφιμα ζωικής προελεύσεως (ΕΕ 2004, L 139, σ. 55, και διορθωτικό ΕΕ 2013, L 160, σ. 15).

Το Δικαστήριο συνάγει το συμπέρασμα ότι από τη διενεργηθείσα εξέταση δεν προέκυψε κανένα στοιχείο ικανό να επηρεάσει το κύρος του επίμαχου κανονισμού υπό το πρίσμα της κατοχυρωμένης από τον Χάρτη θρησκευτικής ελευθερίας.

ΥΠΟΜΝΗΣΗ: Η προδικαστική παραπομπή παρέχει στα δικαστήρια των κρατών μελών τη δυνατότητα, στο πλαίσιο της ένδικης διαφοράς της οποίας έχουν επιληφθεί, να υποβάλουν στο Δικαστήριο ερώτημα σχετικό με την ερμηνεία του δικαίου της Ένωσης ή με το κύρος πράξεως οργάνου της Ένωσης. Το Δικαστήριο δεν αποφαινεται επί της διαφοράς που εκκρεμεί ενώπιον του εθνικού δικαστηρίου. Στο εθνικό δικαστήριο εναπόκειται να επιλύσει τη διαφορά σύμφωνα με την απόφαση του Δικαστηρίου. Η απόφαση αυτή δεσμεύει, κατά τον ίδιο τρόπο, τα άλλα εθνικά δικαστήρια που επιλαμβάνονται παρόμοιου προβλήματος.

Ανεπίσημο έγγραφο προοριζόμενο για τα μέσα μαζικής ενημέρωσης, το οποίο δεν δεσμεύει το Δικαστήριο.

Το [πλήρες κείμενο](#) της απόφασεως είναι διαθέσιμο στην ιστοσελίδα CURIA από την ημερομηνία δημοσίευσής της

Επικοινωνία: Estella Cigna-Αγγελίδη ☎ (+352) 4303 2582

Στιγμιότυπα από τη δημοσίευση της απόφασεως διατίθενται από το «[Europe by Satellite](#)» ☎ (+32) 2 2964106